

Received 17.07.2024	Review	JOTS
Accepted 18.07.2024		8/2
Published 20.07.2024		2024: 395-401

**Korkmaz-Bulut, T. Arzu ile Kanber Hikâyesi (İnceleme-
Gramer-Metin-Çeviri-Dizin-Tıpkıbasım). Çanakkale:
Paradigma Akademi Yayınları, 2024, ss. 913. ISBN: 978-
625-6714-68-7**

Şenol KORKMAZ*

(İstanbul/Türkiye)

E-mail: senolkorkmaz78@gmail.com

Halk hikâyeleri XV. yüzyıldan başlayarak destan türünden modern roman ve hikâye türüne geçiş eserleri olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de daha çok *halk hikâyeleri* veya *türkülü halk hikâyeleri* olarak adlandırılan bu tür hikâyeler Türk dünyasında daha çok *destan* olarak adlandırılmaktadır. Halk hikâyelerinin en belirgin özellikleri nazım-nesir karışık bir şekilde yazılmış olmalarıdır. Bu tür hikâyelerde çoğunlukla aşk ve kahramanlık konuları işlenmektedir. XV. yüzyılda yazıya geçirildiği düşünülen *Dede Korkut Hikâyeleri* nazım-nesir karışık bir yapıya sahip halk hikâyelerinin ilk örneği kabul edilmektedir. Bu tür hikâyeler halk meclislerinde daha çok kıssahan, meddah, âşık veya kadınlar tarafından anlatılmıştır. XV. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar varlığını devam ettiren halk hikâyeleri günümüzde yavaş yavaş unutulmaya başlamış ve bu tür hikâyeleri icra eden âşıklar azalmıştır. Yüzyıllarca halk meclislerinde sevilerek anlatılan ve insanlar tarafından okunan bu hikâyelerin en bilinenlerinden biri de *Arzu ile Kanber* hikâyesidir. *Arzu ile Kanber* hikâyesinin sözlü ve yazılı varyantları üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır, fakat bu çalışmaların çoğunda daha çok metin tespiti yapılmıştır. Bu çalışmada ise, Dr. Türkan Korkmaz-Bulut tarafından yayımlanan *Arzu ile Kanber Hikâyesi (İnceleme-*

* ORCID ID: 0000-0002-8204-3535.

Gramer-Metin-Çeviri-Dizin-Tıpkıbasım) adlı kitabın tanıtımı yapılmaya çalışılacaktır.

Eser başlıca şu ana bölümlerden oluşmaktadır: 1. İnceleme; 2. Gramer; 3. Transkripsiyonlu Metin; 4. Çeviri; 5. Dizin; 6. Tıpkıbasım. Kitabın ithaf kısmında yazar çalışmayı yüksek lisans tezinde danışmanı olan Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekaya ile doktora tezinde danışmanı olan Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali'ye ithaf etmiştir. Ayrıca 2023 UNESCO Âşık Veysel Yılı dolayısıyla şairin *Sazıma* adlı şiirine de yer verilmiştir.

Eserin *Ön Söz* (s. 13-16) bölümünde hikâye türünün Batı ve Türk edebiyatındaki tarihî gelişimi üzerinde durulduktan sonra halk hikâyelerinin genel özellikleri, *Arzu ile Kanber* hikâyesinin kısa bir tanıtımı yapılmış ve daha sonra kitabın bölümlerinin tanıtımı yapılmıştır. *Ön Söz* bölümünde bu kitabın Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili bilim dalında 2017 yılında bitirilen doktora tezine dayandığı belirtilmiş ve 2017-2023 yılı arasında konuyla ilgili bilgi ve çalışmaların da esere eklenerek çalışmanın güncellendiği belirtilmiştir.

Kitabın birinci bölümü olan *İnceleme* kısmında 21 alt başlık vardır. Bu başlıklar şu şekildedir:

Eser, eserin adı, konu ve içerik, hikâyenin kaynağı, hikâyenin özeti, eserdeki kişiler, eserin nüshaları, yazar-müstensih-mütercim, *Arzu ile Kanber* hikâyesi üzerine yapılan çalışmalar, hikâyenin epizotları, hikâyenin motifleri, hikâyenin yapısı, eserin tür ve şekil bilgisi, halk hikâyelerinin özellikleri, hikâyedeki şiirlerin incelenmesi, hikâyelerin tasnifi ve *Arzu ile Kanber* hikâyesinin tasnifteki yeri, sorunlar; metnin kuruluşu, transkripsiyonlanması ve çevirisinde izlenen yol, eserin söz varlığının incelenmesi, transkripsiyon işaretleri, kısaltma ve işaretler, kaynakça.

Eser ve Eserin Adı (s. 19) kısmında eserin kısa bir tanıtımı yapılmıştır. Çalışılan yazmada eserin adı *Hikâyet-i Arzû ile Kanber mufaşşalıdır* şeklinde geçmektedir. *Konu ve İçerik* (s. 19-22) kısmında şu bilgiler verilmektedir:

Arzu ile Kanber hikâyesi, İslamî Dönem Türk Edebiyatı'na ait türkülü bir halk hikâyesidir. Eserde Arzu ile Kanber arasında geçen duygusal maceralar anlatılmaktadır. Hikâyede olaylar Kanber'in babasının bezirgân ile Harâ'ya doğru gittikleri zaman bir gece baskını sonucu öldürülmeleri ve Arzu'nun babasının Kanber'i üvey evlat olarak yanına almasıyla başlar. Bundan sonra gelişen olaylar aşk ve bu aşka yardımcı olana maceralardan oluşmaktadır.

Hikâyenin Kaynağı (s. 22-25) kısmında *Arzu ile Kanber* hikâyesinin yerli ve millî bir hikâyeye olduğu belirtilerek hikâyenin kaynağı hakkındaki görüşler verilmiştir. Buna göre *Arzu ile Kanber* hikâyesi daha çok Türkmenler (Oğuzlar) arasında bilinen bir hikâyedir. Diğer Türk boyları arasında Kırım Türklerine ait iki kısa varyant, Van'daki Pamir Kırgızlarına ait bir kısa varyant ve *Proben IV*'te Tobol metinleri arasında kısa bir varyant derlenmiştir.

Hikâyenin Özeti (s. 26-31) kısmında eserin altı sayfalık bir özeti verilmiştir. *Eserdeki kişiler* (s. 31-36) kısmında 21 kişinin özellikleri üzerinde durulmuştur. *Eserin nüshaları* (s. 36-41) kısmında eserin çalışılan Ankara ve Konya nüshalarının özellikleri verilerek bundan başka *Arzu ile Kanber* hikâyesinin tespit edilen diğer 17 yazma ve matbu nüshasının özellikleri belirtilmiştir. Eserin çalışılan ve kitabın konusunu oluşturan nüshaları şunlardır: 1. Ankara Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 8618 nüshası 2. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi 42 Kon 1882/2 nüshası.

Arzu ile Kanber Hikâyesi Üzerine Yapılan Çalışmalar (s. 42-53) kısmında metin üzerine yapılan çalışmalar tanıtılmıştır. Bu kısımda toplam 67 kitap, tez, makale ve bildiri vb., 28'de lisans tezi olmak toplam 95 kaynak hakkında bilgi verilmiştir. *Hikâyenin Epizotları* (s. 53-56) kısmında ise kahramanların ailesi, kahramanların doğumu, kahramanlara ad verilmesi, kahramanların yetişmesi ve eğitimi, kahramanların âşık olmaları ve şiir söylemeye başlaması, ilk engeller, gurbete çıkma, sevgilinin başka biriyle evlendirilmek istenmesi, Kanber'in durumdan haberdar edilmesi, Kanber'in ikinci defa gurbete çıkması ve mücadeleleri, Kanber'in tekrar arzu ile karşılaşması, Kanber'in Arzu'yu yeniden görmek için mücadelesi ve sonuç epizotları üzerinde durulmuştur.

Hikâyenin Motifleri (s. 56-67) kısmında 22 motif grubu üzerinde durulmuş ve hikâyede toplam 77 motif tespit edilmiştir. Motifler S. Thompson'un *Motif-Index of Folk Literature* adlı eserindeki tasnife ve numaralandırmalara göre yapılmıştır. *Hikâyenin Yapısı* (s. 67-69) kısmında hikâyenin planını oluşturan 1. Fasil; 2. Döşeme; 3. Asıl Hikâye ve 4. Sonuç bölümleri üzerinde durulmuştur.

Eserin Tür ve Şekil Bilgisi (s. 69-76) kısmında şu konular üzerinde durulmuştur: 1. Hikâye Nedir?; 2. Halk Hikâyesi Nedir?; 3. Çağdaş Türk Lehçe ve Şivelerinde Halk Hikâyesi için Kullanılan Terimler; 4. Halk Hikâyesinin Özellikleri; 5. Hikâyedeki Şiirlerin İncelenmesi.

Hikâyedeki şiirlerin toplam sayısı 157'dir. *Arzu ile Kanber* hikâyesinin en önemli özelliklerinden biri hikâyedeki şiirlerin mâniler şeklinde olmasıdır. Hikâyede 149 mâni ve 8 adet divan şiiri örneği vardır.

Hikâyelerin Tasnifi ve Arzu ile Kanber Hikâyesinin Tasnifteki Yeri (s. 76-91) kısmında 30 hikâyeye tasnifine yer verilmiş ve *Arzu ile Kanber* hikâyesinin tasniflerde nereye girdiği hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin Söz Varlığının İncelenmesi (s. 96-97) kısmında madde başlarının alfabetik, dillere göre ve isim-fiil kategorisine göre tasnifi yapılmıştır. Eserde toplam 2061 madde başı tespit edilmiştir. Madde başlarının ait olduğu dillere göre tasnifi şu şekildedir:

Dil	Madde Başı	
	Sayı	Oran %
Türkçe	830	40.27
Arapça	737	35.75
Farsça	396	17.90
Türkçe + Arapça	1	0.04
Arapça + Türkçe	16	0.77
Farsça + Türkçe	20	0.97
Arapça + Farsça	19	0.92
Farsça + Arapça	16	0.77
Yunanca	12	0.58
İtalyanca	1	0.04
Sanskritçe	1	0.04
Moğolca	4	0.19
Soğdca	1	0.04
İbranice	1	0.04
Süryanice	1	0.04
< ?	5	0.24
Toplam	2061	%100

Kaynakça (s. 101-117) kısmında *Arzu ile Kanber* hikâyesi ile ilgili kaynaklar ayrıca verilmiş ve diğer kullanılan kaynaklar genel kaynaklar olarak belirtilmiştir. *Arzu ile Kanber* hikâyesi ile ilgili kaynakların sayısı 96, genel kaynakların sayısı 210'dur. Çalışmada kullanılan toplam kaynak sayısı ise 306'dır.

Çalışmanın ikinci bölümünü *gramer incelemesi* kısmı oluşturmaktadır. Gramer (s. 119-262) bölümü başlıca beş kısımdan oluşmaktadır: A) Yazılış Özellikleri; B) Ses Bilgisi; C) Şekil Bilgisi; Ç) Cümle Türlerinin İncelenmesi; D) Azerbaycan Türkçesinin Metne Etkisi. Bu bölüm metinden çok sayıda tanık gösterilerek ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünü *Transkripsiyonlu Metin* kısmı oluşturmaktadır. Bu kısımda (s. 263-347) eserin Ankara Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 8618 nüshası (ana nüsha) ve Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi 42 Kon 1882/2 nüshası (yardımcı nüsha) karşılaştırmalı olarak çalışılmıştır. Eserin Ankara Millî Kütüphane nüshasına göre varak sayısı 72'dir. Bu bölümde eserin yazım hataları, metin tamiri ve nüsha geçişlerini göstermek için 527 aparat kullanılmıştır.

Eserin neşir bölümünden bir varaklık kısım şu şekildedir:

[01b] (01) Bismillahirrahmānirrahīm (02) Hikāyet-i Arzū ile Kanber mufaşşalıdır. (03) Rāviyān-ı aḥbār ve nākılān-ı āsār ve muḥaddiṣān-ı rūzigār öyle rivā- (04) -yet iderler kim bundan evvel nice ‘aşıklar ve şādıklar ve (05) ma‘şūklar gelüp ve ba‘zısının aḥvāllerin hikāyet idüp, (06) nice meclislerde ḥālā zikr olunup, yazanlar kesb-i şafā idüp. (07) Cümleden evvel meşhūrdur kim ‘aşk-ı ilāhī ile hem dürr-i yektālardan (08) Leylā ile Mecnūn gelüp nice eyyāmı ‘āleme velvele-ārā olup, (09) onların ḥaḳlarında ilā-yevmi’l-kiyāme şi‘rler medḥ idüp (10) ve onların ḥaḳkında rivāyet ziyādesiyle çok olduğu (11) muḥaḳḳaḳdur. Zīrā ‘aşk-ı ilāhī cārī olduğundan bu yirde şimdi (12) Leylā ile Mecnūn okusalar elbetde anda olan aḥbāb, cān (13) ḳulağıyla gūş iderler ve ḥaz iderler. Zīrā anlarda başḳa (14) hikāyet olduğunda yine yukarıda zikr olduğunı [02a] (01) gibi ḥikmet-i ilāhī muḳarrerdir. ‘Aşık-ı şādıklar dandır. Fī-zemāninā gelen (02) ‘aşıklar gibi mecāzī degildir. Zīr[ā] biri daḥı Ferḥād ile (03) Şīrīn zikr olunur. Anlar daḥı nā’ il-i murād olmayup nā-murād (04) gitmişlerdir. Ba‘zı okuyan yārānlar ḥisse-mend olup elbetde (05) şu‘arālar bī-ma‘nā olan güzeli aşlā medḥ itmezler. Ḳadīmiden (06) Leylā ile Mecnūn, Ferḥād ile Şīrīn, Arzū ile Kanber dillerde (07) destān olmuşlardır. Ammā bizim hikāyetimiz geldi derdi- (08) -mendi ‘aşık-[ı] şādık Arzū ile Kanber’e. (1b/01-2a/08).

Çalışmanın dördüncü bölümünü *çeviri* kısmı oluşturmaktadır. Bu kısımda (s. 349-419), *Arzu ile Kanber* hikâyesinin günümüz Türkçesine dil-içi çevirisi yapılmıştır. Yazar bu bölümle ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

Çeviri bölümünde; öncelikle çevirinin anlaşılır, sonra da aslına sadık olmasına özen gösterildi. Metnin anlamını en iyi şekilde vermek için kelimeler yerli yerinde ve bağlam içindeki anlamlarıyla kullanılmıştır. Metinde verilmek istenen anlam aktarılmaya çalışılmıştır. Çeviride karmaşa yaratmaması açısından sadece varak geçişleri verilmiştir, satır numaraları verilmemiştir. (s. 95)

Bu bölümde şiirlerin özgünlüğünün bozulmaması için şiirler günümüz Türkçesine çevrilmemiş, şiirlerde geçen bazı kelimelerin anlamları aparatlarla gösterilmiştir. Bu bölümde 93 aparat kullanılmıştır. Eserin çeviri bölümünden bir varaklık kısım şu şekildedir:

[01b] (01-14) Bağışlayan ve esirgeyen Allah'ın adıyla Arzu ile Kanber hikâyesinin uzun anlatımıdır. Haberleri rivayet edenler, eserleri günümüze nakledenler ve devrin hikâyecileri şöyle anlatır. Bundan önce de nice âşık, sadık ve maşuk gelip geçmiştir. Bazılarının hikâyeleri anlatılmıştır; hâlâ da bazı meclislerde anlatılır. Bu hikâyeleri yazarlar da huzur bulur. Bu hikâyeler arasında ilahî aşkı da konu edinen Leyla ile Mecnun'un hikâyesi en meşhurdur. Biricik, eşi bulunmaz inci kadar değerli bu âşıklar da bir zaman dünyaya gelmiş, nam salmıştır. Günümüze kadar bunlar hakkında şiirler yazılmış, övgüde bulunulmuştur. Kuşkusuz bu hikâyelerin sayısı da oldukça çoktur. Çünkü ilahî aşkı işlemektedir. Bir yerde Leyla ile Mecnun hikâyesi okunacak olsa bütün dostlar can kulağıyla dinler, zevk alır. Sebebine gelince bunların hikâyesinde bir başkalık vardır; [02a] (01-13) ilahî hikmetle yoğrulmuş bir hikâyedir. Onlar sadık âşıktır. Günümüze kadar gelen âşıklara benzemezler, mecazi değildirler. Bu hikâyelerden biri de Ferhat ile Şirin öyküsüdür. Muratlarına eremeden ölüp gitmişlerdir. Elbette bu hikâyeyi okuyan bazı dostlar kendileri için ders çıkarır. Edebiyatta, şairler anlamsız olan güzeli asla övmez. Bunların arasında Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kanber hikâyeleri eskiden beri dillerde destan olmuştur. Fakat şimdi bizim hikâyemiz dertli ve gerçek âşık olan Arzu ile Kanber'e geldi. (1b/01-2a/08).

Çalışmanın beşinci bölümü *Dizin* bölümünden oluşmaktadır. Dizin hazırlanmasında Mehmet Bozuyula tarafından geliştirilen *TürkSözDiz* yazılımı kullanılmıştır. Bu bölümün (s. 421-621) hazırlanmasında izlenen yöntem 18 madde ile açıklandıktan sonra sırasıyla şu dizinler verilmiştir:

1. Gramatikal Dizin (s. 425-575); 2. Kişi ve Yer adları Dizini (s. 576-581); 3. Arapça İbareler Dizini (s. 582); 4. Sıklık Dizini (s. 583-598): Eserde en çok kullanılan beş kelime şu şekildedir: 1. ol- (409), 2. bu (333), 3. di- (333), 4. it- (325), 5. gel- (260); 5. Çekim Ekleri Dizini (s. 599-621).

Sonuç kısmı (s. 623-625) dizin bölümünden sonra verilmiştir. Bu kısımda çalışmada yapılanlar ile elde edilen bilgi ve bulgular 12 maddede açıklanmıştır.

Çalışmanın altıncı bölümü *tıpkıbasım* bölümünden oluşmaktadır. Bu bölümde sırasıyla Ankara ve Konya nüshalarına ait görsellerin tıpkıbasımları verilmiştir:

1. Ankara Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 8618 nüshası (ana nüsha), (s. 627-773).
2. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi 42 Kon 1882/2 nüshası (yardımcı nüsha), (s. 775-913).

Ankara Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 8618 nüshasından (1b-2a)

Yazar, çalışmasını sonuç bölümünü şu cümlelerle tamamlamıştır:

Bu çalışma ile özellikle Türk dili bilim dalında “halk hikâyeleri” konusuna dikkat çekilmek istenmiştir. Yapılan bu çalışma ile bu alanda yapılacak çalışmalar için bir yöntem ve model geliştirilmeye çalışılmıştır. Metni tespit ederken eserin anlaşılmasını sağlayacak arka planının da geniş bir perspektif ile ortaya konulması amaçlanmıştır. Halk hikâyeleri, sahip oldukları özellikler ile sadece folklor değil, Türk dili için de en önemli kaynaklar arasındadır. (s. 625).

Arzu ile Kanber Hikâyesi (İnceleme-Gramer-Metin-Çeviri-Dizin-Tıpkıbasım) adlı çalışma halk hikâyeleri üzerine yapılmış kapsamlı çalışmalardan biridir. Yazar, çalışmasının değerini arttırmak için çok sayıda kaynak kullanmış ve özellikle *İnceleme* bölümünde birçok konu üzerinde etraflıca durmuştur. Çalışmada disiplinler arası bir yaklaşımla halk edebiyatına ait birçok konunun ele alınması da çalışmaya büyük bir değer katmıştır. *Arzu ile Kanber* hikâyesi üzerine yapılan bu değerli çalışmanın bilim dünyasına katkı sunmasını ve bilim çevrelerince hak ettiği değeri görmesini dileriz.